

Aleksandr Bloks sista fönster mot världen

Under min uppväxt spelade Aleksandr Bloks dikter ungefär samma roll som rockpoesi i mången västerlänningens liv. Symbolistpoetens förföriska men samtidigt oförställda självbild som outsider, hans spänning efter Det Evigt Kvinnliga, det lyriska jagets ironiska esteticism kombinerad med en het strävan efter samhällsengagemang – allt detta närde min ungdomliga fantasi.

Som ett barn av 70-talets trygga men stagnerade Leningrad hade jag lätt att relatera till de programmatiska raderna i "Dödsdansen" (1912):

*Natt. Gränden, lyktan, apoteket,
ett meningslöst och dunkelt sken.
Om man så genomlever seklet
skall ingenting förändras mer.*

Idag lockar Aleksandr Bloks museilägenhet i Sankt Petersburg färre nordiska besökare än Fjodor Dostojevskij's bostad. Dostojevskij hade en finlandssvensk svärmor, Anna Maria Miltopaeus från Åbo. Blok, som var gift med kemisten Dmitrij Mendelejev's dotter Ljubov, hade inga släktband till Finland. Ändå är det Bloks rader som pryder den ryska utgåvan av *Finlands historia* av Henrik Meinander:

*Nasj kraj, nasj kraj, nasj kraj rodnoj –
Å zvuč vseh gromtje slov!*

Så låter inledningen till Johan Ludvig Runebergs "Vårt land" på ryska. Bloks fullkomliga översättning går bra att sjunga till Fredrik Pacius melodi. Även "Svanen" av Runeberg klingar väl i Bloks ryska tappning.

Som liten läste Blok Zacharias Topelius sagor (de fanns även i min sovjetiska barndom). På 1910-talet översatte Blok "En sommardag i Kangasala", "Vintergatan" och "Arbetaresång" till ryska. Tack vare honom kan den ryske läsaren uppleva Jacob Tegengrens rader "Jag är jord av min hembygds älskade jord" samt en dikt av L. Onerva, sedermera tonsatt av Georgij Sviridov.

Dessa översättningar ingår i antologin *Sbornik*

finlandskoj literatury (red. Valerij Brjusov och Maksim Gorkij) utgiven i Petrograd år 1917. Det var en tid då Rysslands och Finlands litteraturer ibland korsbefruktade varandra. "1900-talets ryska poeter såg en del fornslaviska paralleller i Finlands mytologiska landskap", noterar forskaren Jelena Soini. "Finland tedde sig som ett land av sagor, ett mysterium vars kod ingen kunde knäcka."

Aleksandr Blok 1907

Kännetecknande nog ligger Bloks sista lägenhet i ett höghus mellan den flotta Mariinskij-operan och stadens äldsta och dystraste mentalsjukhus vid Prjazjkaån. Här bodde poeten och hans hustru åren 1912–1921.

Ett av lägenhetens fönster vetter mot en djup innergård.

*Ett enda hopp har jag kvar i livet:
Att spegla mig i innergårdens brunn.*

Så skrev Blok år 1906, efter att den första ryska revolutionen hade dränkts i blod. Ett nytt decennium var på väg, "smyckat i revolutionernas törnekrona", för att citera Vladimir Majakovskij, en futurist som Blok till skillnad från många andra symbolister uppskattade.

Mycket i Bloks berömda dikt "De tolv" för tankarna till Majakovskij's poetik. Denna otroligt levande, expressiva och kusliga diktsvit är en av höjdpunkterna i den ryska litteraturen. Med sin växlande, nerviga rytm återspeglar den de ljud som Blok hörde utanför sina fönster år 1918: vindens sus, gevärsskott, gatans sånger. "Här förvandlas poeten till ett medium", påpekar Nils Åke Nilsson. "Det är revolutionen, tiden som talar genom honom."

Bloks uppriktiga försök att samarbeta med bolsjevikregimen lämnade honom frustrerad. Poeten avskydde samhällets tilltagande byråkratisering. Okto-

berkuppen, som han hade hyllat, visade sig vara en Pandoras ask. Efter en svår sjukdom ordinerades Blok vila på ett hälsohem i Grankulla, men utresetillståndet till Finland dröjde, trots Maksim Gorkijs medverkan.

År 1921 avled den 40-årige poeten, som Anna Achmatova kallade för ”epokens tragiska tenor”, i sin lägenhet vid Prjazjka-ån. Det enda som fanns kvar på botten av innergårdens brunn var hoppet.

ZINAIDA LINDÉN

Bibliografi:

”Dödsdansen” – sv. övers. Hans Björkegren

”Fönster mot gården” – sv. övers. av artikelförfattaren.

Magnus Ljunggren. ”Propaganda i revolutionär språkform”.

Svenska Dagbladet 11.2.2008.

Henrik Meinander: *Istoriija Finlandii*. Moskva, Ves mir,

2008, rysk övers. av artikelförfattaren.

Nils Åke Nilsson: *Poeter, profeter och tidsvittnen: kåserier om rysk litteratur från Pusjkin till Pasternak*. Stockholm, 1989.

Rysk dikt. Från Derzjavin till Brodsky. I urval och tolkning av Hans Björkegren och Lars Erik Blomqvist. Bonniers, 1992.

Sbornik finlandskoj literatury (red. Valerij Brjusov och Maksim Gorkij). Petrograd, 1917.

Jelena Soini: *Vzaimoproniknovenije russkoj i finlandskoj literatury v pervoj polovine XX veka*. Moskva, 2017.

Se även Magnus Ljunggren: ”Blok och Belyjs Petersburg”,

Nya Argus 6/2019, <http://www.kolumbus.fi/nya>.

argus/2019/6/Blok-och-Belyjs-Petersburg-Nya-Argus-6-2019.pdf